

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 16 marca 2022 r.

Pozwem z dnia 31 maja 2016 roku **powód A. B. (1)** domagał się zasądzenia na jego rzecz od pozwanej A. S. kwoty 25.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty – tytułem zachowku po zmarłym ojcu B. B. (1) oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że B. B. (1), ostatnio zamieszkały w K. przy ul. (...), zmarł w dniu 11 czerwca 2011 roku. Do kręgu osób powołanych z ustawy do dziedziczenia po zmarłym należała żona spadkodawcy B. B. (2) oraz jego dzieci: powód A. B. (1) oraz pozwana A. S.. Postanowieniem z dnia 13 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie stwierdził, że spadek po zmarłym B. B. (1) na podstawie ustawy nabyli: żona B. B. (2), syn A. B. (1) oraz córka A. S. – po 1/3 części każde z nich. Powód wskazał, że jedynym majątkiem spadkodawcy był udział w wysokości 1/2 w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu położonego w K. przy ul. (...) oraz że dopiero po zakończeniu postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym ojcu powód powziął wiadomość, iż umową darowizny z 4 sierpnia 1999 roku małżonkowie B. B. (1) i B. B. (2) przenieśli spółdzielcze własnościowe prawo do ww. lokalu na rzecz A. S.. Powód do dnia wniesienia pozwu nie otrzymał należnego mu zachowku, ani też darowizn lub zapisów windykacyjnych, które mogłyby zostać zaliczone na poczet należnego mu zachowku. W ocenie powoda wartość ww. darowizny dokonanej na rzecz A. S. obliczana według stanu z chwili jej dokonania a według cen z chwili ustalania zachowku wynosi 350.000 zł, zatem wartość udziału w tymże prawie należącego do spadkodawcy wynosi 175.000 zł. Skoro zaś udział zachowkowy powoda wynosi 1/6 spadku, wartość zachowku należnego powodowi wynosi 29.166 zł.

W odpowiedzi na pozew **pozwana A. S.** wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

Na uzasadnienie swojego stanowiska pozwana przyznała, iż otrzymała w darowiźnie od swoich rodziców spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu położonego w K. przy ul. (...), jednakże w ocenie pozwanej roszczenie pozwu jest oczywiście bezzasadne, dlatego, że, po pierwsze, powód otrzymał należny mu zachówek w formie licznych darowizn, po drugie, z uwagi na niezgodność żądania powoda z zasadami współżycia społecznego. Ponadto, pozwana zarzuciła, że powód pominął fakt, że w umowie darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu położonego przy ul. (...) w K. zostało ustanowione prawo bezpłatnego dożywotniego użytkowania mieszkania na rzecz B. B. (2) i B. B. (1) oraz że skapitalizowana wartość tego prawa wynosi 52.800 zł. W związku z powyższym wartość darowizny, na jaką powołuje się powód, powinna ulec zmniejszeniu o wartość ww. prawa użytkowania, a podstawą obliczenia zachowku powoda powinna być kwota 148.600 zł a nie 175.000 zł.

Pozwana wskazała, że wolą rodziców stron, tj. B. B. (1) i B. B. (2), było dokonanie sprawiedliwego podziału całości posiadanego przez nich majątku pomiędzy swoje dzieci. Podała, że rodzice B. S. (1) B. i W. B. byli właścicielami gospodarstwa rolnego położonego w miejscowości L. w gminie Ł. w powiecie (...) i chcieli, by gospodarstwo zostało podzielone pomiędzy ich czworo dzieci, jednakże jego fizyczny podział nie był celowy pod względem ekonomicznym, a jedynym ich dzieckiem posiadającym kwalifikacje rolnicze była M. T.. W związku z powyższym ustalono, że gospodarstwo to zostanie w całości przekazane M. T. i T. T., a oni następnie rozliczą się z pozostałymi członkami rodziny. Początkowo gospodarstwo rolne w L. zostało darowane przez M. T. jej synowi K. T., on z kolei w 1996 roku, wywiązując się z wcześniejszych ustaleń rodzinnych, dokonał podziału gospodarstwa rolnego. Działka o powierzchni 24 arów miała zostać darowana na rzecz B. B. (2) i B. B. (1), lecz podjęli oni decyzję, że w przyszłości działka ta winna przejść w ręce ich syna A. B. (1) oraz że praktyczniej będzie, jeśli K. T. dokona darowizny działki w L. bezpośrednio na rzecz A. B. (1). Pozwana podała, że na mocy umowy darowizny z 1996 roku ww. działka o powierzchni 24 arów położona w L. została darowana przez K. T. na rzecz A. B. (1) i choć była to darowizna formalnie uczyniona na rzecz

powoda przez jego kuzyna, to rzeczywistym darczyńcą byli oboje rodzice stron – małżonkowie B. B. (2) i B. B. (1). Według szacunków pozwanej wartość jednego ara gruntu wchodzącego w skład przedmiotowej działki w L. wynosi nie mniej niż 4.000 zł, a więc wartość całej działki opiewa na kwotę 96.000 zł. Pozwana podniosła nadto, iż małżonkowie B. B. (2) i B. B. (1) wybudowali na ww. działce z własnych środków drewnianą altanę letniskową, tym samym dokonali nakładów stanowiących de facto darowiznę na rzecz powoda o wartości 20.000 zł.

Pozwana podniosła również, iż w skład spadku po B. B. (1) wchodził dług w postaci niespłaconej przez spadkodawcę pożyczki zaciągniętej w Banku Spółdzielczym w S. w wysokości 2.000 zł. Wskazała nadto, że w 1993 roku powód kupił mieszkanie położone przy ul. (...) w K. i wówczas to B. B. (1) i B. B. (2) uzupełnili książeczkę mieszkaniową żony powoda A. B. (2). Ponieważ środki zgromadzone na książeczce mieszkaniowej nie pozwoliły na zakup mieszkania, B. B. (2) i B. B. (1) zaciągnęli kredyt w P. Banku w wysokości 20.000 zł i całą kwotę kredytu przekazali powodowi celem sfinansowania zakupu mieszkania. Kredyt zaciągnięty przez rodziców stron został samodzielnie przez nich spłacony. Wobec powyższego łączna kwota darowizn otrzymanych przez powoda od rodziców wynosi co najmniej 136.000 zł, zatem ich udział przypadający na spadkodawcę B. B. (1) wynosi nie mniej niż 63.000 zł, zaś kwota ta stanowi niemalże trzykrotność należnego powodowi zachowku, co czyni żądanie pozwu bezasadnym.

Argumentując z kolei zarzut niezgodności roszczenia pozwu z zasadami współżycia społecznego, pozwana wskazała, że powód, który mieszkał blisko rodziców, przez lata nie interesował się spadkodawcą, pomimo że ze względu na stan zdrowia wymagał on pomocy ze strony członków najbliższej rodziny. Co więcej, zachowanie powoda polegające na niemal zakazaniu rodzicom korzystaniu z działki położonej w L., którą otrzymał od nich w darowiznę i którą urządzili oni z własnych środków, należy kwalifikować jako rażącą niewdzięczność z jego strony. Pozwana podniosła również, iż fakt, że występowanie przez powoda z roszczeniem o zapłatę zachowku przeciwko pozwanej świadczy o rażącej niewdzięczności, albowiem fakt, iż powód wraz z żoną są aktualnie właścicielami mieszkania położonego przy ul. (...) w K. stanowi efekt wysiłku nie tylko spadkodawcy, ale również dobrej woli i pomocy pozwanej, która poręczyła zaciągnięty przez rodziców na rzecz powoda kredyt.

W piśmie procesowym z dnia 14 grudnia 2016 roku (k. 46-47) pozwana zmodyfikowała swoje stanowisko, wskazując, że podstawą obliczenia zachowku powinna być kwota 105.000 zł. Podniosła, iż przedmiotowa nieruchomość nadal jest obciążona prawem dożywotniego użytkowania na rzecz matki stron, co istotnie obniża jej wartość rynkową, w związku z czym wartość mieszkania winna być obniżona o co najmniej 60%, czyli wynieść 210.000 zł.

Ustosunkowując się do odpowiedzi na pozew, w piśmie z dnia 14 grudnia 2016 roku (k. 53-55) powód wskazał, że wyraża zgodę na przyjęcie, iż wobec ustanowienia prawa bezpłatnego dożywotniego użytkowania mieszkania przy ul. (...) w K. wartość majątku spadkowego, od którego winna zostać obliczona wartość zachowku powoda, wynosi 148.600 zł. Pozwany zaprzeczył twierdzeniom pozwanej co do faktu rzekomych nieformalnych ustaleń dotyczących darowanej mu przez K. T. działki nr (...), wskazując jednocześnie, iż wartość powyższej nieruchomości nie przekracza 20.000 zł. Powód podniósł, iż to on ponosił wszelkie koszty związane z budową i wyposażeniem posadowionej na działce altany oraz przyłączeniem do niej prądu i wody. Nadto, to spadkodawca wraz z żoną i pozwaną niemal wyłącznie korzystali z nieruchomości, uniemożliwiając tym samym korzystanie z niej powodowi i jego rodzinie. Powód zakwestionował ponadto istnienie długu spadkowego w postaci niespłaconej pożyczki zaciągniętej przez spadkodawcę w Banku Spółdzielczym w S.. Powód zarzucił również, iż nie otrzymał od swoich rodziców jakichkolwiek środków na zakup mieszkania położonego przy ul., S. 17A/51 w K., w szczególności kwoty 20.000 zł, ponieważ całość zakupu nieruchomości została sfinansowana przez powoda i jego małżonkę z własnych środków. Odnosząc się do zarzutów pozwanej, powód wskazał, iż przez całe życie miał z ojcem prawidłowe relacje i utrzymywali oni wzajemne kontakty. Podniósł przy tym, iż to zachowanie pozwanej należy uznać za niezgodne z zasadami współżycia społecznego, albowiem pozwana zatajała przed powodem fakt otrzymania od rodziców darowizny w postaci mieszkania, o czym powód dowiedział się dopiero w związku z postępowaniem sądowym o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym ojcu. Co więcej, dopiero na etapie niniejszego postępowania pozwana przedłożyła testament notarialny spadkodawcy. Pozwany wniósł również o zobowiązanie pozwanej do przedłożenia umowy darowizny dotyczącej działki nr (...) położonej w miejscowości G., gmina Ł., wskazując, że pozwana otrzymała przedmiotową nieruchomość w drodze

darowizny, co rodzi konieczność ustalenia okoliczności jej otrzymania oraz ustaleń rodzinnych związanych ze wskazaną umową.

W piśmie procesowym z 25 stycznia 2017 roku (k. 80-82) pozwana wyjaśniła, iż działka nr (...) położona w miejscowości G. została darowana pozwanej i jej małżonkowi przez A. B. (3), tj. brata spadkodawcy, zatem darowizny tej nie należy uwzględniać przy obliczaniu czystej wartości spadku po B. B. (1), na dowód czego przedłożyła kopię przedmiotowej umowy darowizny z dnia 18 listopada 1999 roku. Nadto, pozwana przedłożyła umowę kredytu nr (...) na kwotę 3.000 zł zaciągniętego przez B. B. (1) w dniu 4 maja 2011 roku w Banku Spółdzielczym w S., wskazując, że B. B. (2), ze środków otrzymanych od pozwanej, spłaciła zadłużenie z tego tytułu w kwocie 2.068,36 zł. Pozwana podniosła dodatkowo, że w 2000 roku spadkodawca zaciągnął kredyt w (...) w wysokości 6.000 zł i całą kwotę udzielonego kredytu przekazał powodowi celem sfinansowania zakupu potrzebnych mebli i urządzeń do sklepu prowadzonego przez powoda, na dowód czego przedłożyła kopię deklaracji wekslowej.

Powód zaprzeczył, by otrzymał od spadkodawcy jakiegokolwiek środki pochodzące z pożyczki z dnia 19 maja 2003 roku, umowy kredytu z dnia 18 sierpnia 2003 roku, czy też umowy kredytu z dnia 5 kwietnia 2011 roku (pismo powoda, k. 130). Podniósł, że B. B. (1) nie przekazał mu kwoty 6.000 zł pochodzącej z kredytu w (...), podkreślając, że w okresie tym powód nie prowadził żadnej działalności gospodarczej, działalność taką prowadziła natomiast jego żona, lecz zakończyła jej prowadzenie 14 września 1999 rok. Wskazał jednocześnie, iż w okresie zbliżonym do daty przedłożonej deklaracji wekslowej B. B. (1) zakupił samochód osobowy i mówił powodowi, że brakuje mu części kwoty na poczet ceny zakupu i będzie w tym celu zaciągał kredyt.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Dnia 11 czerwca 2011 roku zmarł B. B. (1), ostatnio zamieszkały w K. przy ul. (...), pozostawiając po sobie testament notarialny, w którym powołał do całości spadku swoją córkę A. S. W dacie otwarcia spadku spadkodawca miał żonę B. B. (2) oraz dwoje dzieci: A. B. (1) i A. B. (2) z d. B.. Postanowieniem z dnia 13 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie I Wydziale Cywilnym w sprawie o sygn. akt I Ns 1905/14/P stwierdził, że spadek po B. B. (1) nabyli na podstawie ustawy wprost: żona B. B. (2), syn A. B. (1) i córka A. S., po 1/3 części. Na mocy postanowienia z dnia 30 marca 2021 roku Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie I Wydział Cywilny w sprawie o sygn. akt I Ns 298/19/P zmienił postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po B. B. (1) w ten sposób, że stwierdził, że spadek po B. B. (1) na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 października 1996 roku nabyła w całości wprost A. S..

Dowód:

- odpis skrócony aktu zgonu po B. B. (1), k. 3 akt I Ns 1905/14/P;
- odpis skrócony aktu urodzenia A. B. (1), k. 5 akt I Ns 1905/14/P;
- odpis skrócony aktu małżeństwa D. S. i A. B. (2), k. 4 akt I Ns 1905/14/P;
- kopia testamentu notarialnego, k. 25;
- postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa - Podgórze w Krakowie I Wydziału Cywilnego z dnia 13 listopada 2014 roku, k. 14 akt I Ns 1905/14/P;
- postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa - Podgórze w Krakowie I Wydziału Cywilnego z dnia 30 marca 2021 roku, sygn. akt I Ns 298/19/P, k. 334.

W chwili śmierci spadkodawca B. B. (1) nie był właścicielem jakichkolwiek wartościowych ruchomości, nie przysługiwało mu także prawo własności żadnej nieruchomości.

Umową darowizny z dnia 4 sierpnia 1999 roku, Rep. A nr 6359/99, małżonkowie B. B. (1) i B. B. (2) darowali pozwanej A. S. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu położonego przy ul. (...) w K.. Jednocześnie, zgodnie z zastrzeżeniem darczyńców, A. S. ustanowiła na nabytym tym aktem lokalu prawo bezpłatnego, dożywotniego użytkowania całego mieszkania na rzecz B. B. (1) i B. B. (2).

Dowód:

- umowa darowizny z dnia 4 sierpnia 1999 roku, Rep. A nr 6359/99, k. 34-36;
- protokół z badania księgi wieczystej nr (...), k. 226-233.

Na podstawie umowy przekazania gospodarstwa rolnego z dnia 27 kwietnia 1979 roku M. T. nabyła własność nieruchomości położonej w L., gminie Ł., składającej się z działek o numerach (...) o powierzchni 3,23 ha, objętej księgą wieczystą nr (...).

Na mocy umowy darowizny z 22 marca 1993 roku M. T. darowała ww. nieruchomość swojemu synowi K. T., ponieważ chciała przejść na rentę, a żadne inne dziecko, prócz K. T., nie chciało przejąć tego gospodarstwa.

Dowód:

- umowa darowizny z dnia 22 marca 1993 roku, Rep. A nr 797/1993, k. 108;
- zeznania świadka K. T., k. 147-148;
- zeznania świadka B. S. (2), k. 141-142.

Umową darowizny z dnia 4 stycznia 1996 roku, Rep. A nr 41/1996, K. T. część swojego gospodarstwa rolnego położonego w L., tj. niezabudowaną nieruchomość składającą się z działki nr (...) o powierzchni 0,24 ha (aktualnie działka oznaczona jest numerem 249/6), darował A. B. (1).

Decyzję o darowaniu powodowi ww. działki K. T. podjął samodzielnie, ni nie słyszał o jakichkolwiek ustaleniach rodzinnych odnośnie działek w L. należących pierwotnie do małżonków S. i B. B. (3). Przez pierwsze pięć lat życia powód był wychowywany przez matkę K. M. T., ponieważ rodzice powoda pojechali do K., żeby podjąć pracę. Na skutek powyższego pomiędzy M. T. i powodem istniała silna więź uczuciowa. A. B. (1) często przyjeżdżał do L., w związku z czym powód i K. T. lubili się.

Dowód:

- umowa darowizny z dnia 4 stycznia 1996 roku, Rep. A nr 41/1996, k. 56-58;
- nakaz płatniczy z dnia 20 stycznia 2016 roku, k. 59-60;
- zeznania świadka K. T., k. 147-148;
- zeznania świadka B. S. (2), k. 141-142;
- zeznania świadka A. B. (2), k. 142-143;
- zeznania powoda, k. 164-166;
- uproszczony wypis z rejestru gruntów dla działki (...), k. 234;
- kopia mapy ewidencyjnej, k. 235;
- kopia mapy zasadniczej, k. 236;

- informacje o terenie – wypis z planu Urzędu Gminy L., k. 237;
- pismo Starostwa Powiatowego w B., k. 238;
- kopia mapy uzupełniającej z wykazem zmian, k. 239.

B. B. (1) i A. B. (1) otrzymali za darmo od prezesa firmy, w której pracowali, drewniany kiosk przeznaczony do likwidacji i przywieźli go na należącą do powoda działkę położoną w L.. Również wyposażenie campingu nie było nowe, zaś większość drzewek, które posadzono na działce, powód dostał od swojego wujka S. B. (1). Powód pokrył koszty związane z przyłączeniem mediów do nieruchomości, natomiast B. B. (1) pomagał mu w pracach fizycznych na działce. W latach 90 B. B. (1) i B. B. (2) często jeździli na działkę w L., zachowywali się wręcz jak właściciele działki, m.in. uprawiali tam owoce. A. S. nie przyjeżdżała na działkę.

Dowód:

- zeznania świadka I. S. (1), k. 119-120;
- zeznania świadka K. T., k. 147-148;
- zeznania świadka B. S. (2), k. 141-142;
- zeznania świadka A. B. (2), k. 142-143;
- zeznania świadka K. B. (1), k. 144-145;
- zeznania powoda, k. 164-166;
- dokumentacja fotograficzna, k. 240-244.

A. S. i jej mąż D. S. na podstawie umowy darowizny z dnia 18 listopada 1999 roku nabyli od A. B. (3), tj. brata B. B. (1), nieruchomość składającą się z działki ewidencyjnej nr (...) położoną w G., o powierzchni 0,50 ha.

Okoliczność uznana za bezsporną na zasadzie art. 229 k.p.c. i 230 k.p.c.,

a nadto dowód: wydruk z księgi wieczystej (...), k. 72-76.

B. B. (1) w dniu 4 maja 2011 roku zawarł z Bankiem Spółdzielczym w S. umowę kredytu nr (...) na kwotę 3.000 zł. B. B. (2) dokonała tytułem spłaty kredytu wpłat na łączną kwotę 2.583,51 zł.

Dowód:

- umowa kredytu nr (...) wraz z wyciągiem z taryfy prowizji i opłat, k. 85-87;
- dowody wpłat, k. 88-91.

Wartość rynkowa prawa własności nieruchomości gruntowej położonej w L. objętej działką ewidencyjną numer (...) o powierzchni 0,24 ha, biorąc pod uwagę stan nieruchomości na dzień dokonania darowizny, tj. na dzień 4 stycznia 1996 roku, ale według wartości aktualnej w dacie wyceny, wynosi 63.366 zł (k. 404).

Wartość własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu położonego w K. przy ul. (...) objętego księgą wieczystą nr (...) według stanu na dzień dokonania darowizny, tj. na dzień 4 sierpnia 1999 roku, ale według wartości aktualnej w dacie wyceny i przy uwzględnieniu faktu obciążenia owej nieruchomości prawem dożywotniego użytkowania na rzecz B. B. (1) i B. B. (2), wynosi 183.392 zł (k. 405).

Dowód:

- opinia biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości z dnia 31 października 2017 roku, k. 178-254;
- opinia uzupełniająca biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości z dnia 2 listopada 2017 roku, k. 256-258;
- pisemne wyjaśnienia biegłego z dnia 25 kwietnia 2018 roku, k. 279-282;
- pisemne wyjaśnienia biegłego z dnia 27 października 2021 roku, k. 424;
- zaktualizowana opinia biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości z dnia 16 sierpnia 2021 roku, k. 346-406.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wyszczególnionych dowodów, z których znaczna część to dokumenty urzędowe, jak również przedłożone przez pozwaną umowy kredytu oraz dowody wpłat. Prawdziwość tych dowodów nie została w toku sprawy podważona oraz nie budziła żadnych wątpliwości Sądu, w związku z czym stanowiły one podstawę ustaleń faktycznych co do prawa powoda do zachowku.

Sąd dał w pełni wiarę zeznaniom powoda, gdyż znajdują one potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie i są wewnętrznie spójne. Sąd oparł swoje ustalenia także na zeznaniach świadków. Zeznanie świadków A. B. (2), K. T., B. S. (2) i K. B. (1) Sąd również uznał w całości za wiarygodne, korespondujące z pozostałym materiałem dowodowym. Świadek K. T. zeznał, że darował powodowi nieruchomość w L., gdyż lubił powoda oraz że, wbrew twierdzeniom pozwanej, podjął tę decyzję samodzielnie, nie mając wiedzy o jakichkolwiek ustaleniach rodzinnych odnośnie działek w L.. Powyższa okoliczność znalazła potwierdzenie w zeznaniach siostry K. B. (2) S.. Kuzynka stron B. S. (2) wskazała, że jej brat chciał darować działkę w L. powodowi, dlatego, że bardzo go lubił oraz że utrzymywali zażyłe kontakty. Wyjaśniła, że powód bardzo często przyjeżdżał do L., ponieważ przez 5 lat był wychowywany przez matkę K. T., M. T.. Świadek B. S. (2), tak jak świadek K. T. zeznała, że nie było żadnych ustaleń rodzinnych, co do podziału gospodarstwa rolnego w L., a M. T. przekazała je synowi, ponieważ chciała przejść na rentę, a żadne inne dziecko nie chciało przejąć gospodarstwa rolnego.

Zeznania innych świadków w mniejszym (bądź w żadnym) zakresie przyczyniły się do ustalenia stanu faktycznego. Świadek A. B. (3) wskazał, że poręczył kredyt zaciągnięty przez brata B. na założenie sklepu przez powoda, ale zdaniem Sądu nie zostało wykazane, ażeby pieniądze z takiego kredytu zeznały przeznaczone na sklep powoda. Świadek ten twierdził również, że B. B. (1) sfinansował w połowie zakup mieszkania powoda, ale okoliczności te nie zostały udowodnione, a ta wiedza świadka pochodziła ze słyszenia. Świadek A. B. (3) stwierdził jednak istotną rzecz, mianowicie iż B. B. (2) ma problemy z pamięcią, choruje na A., zachorowała po śmierci męża. Tym samym Sąd bardzo ostrożnie podszedł do zeznań świadka B. B. (2). Dodatkowo zeznania B. B. (2), w zakresie okoliczności związanymi z przekazaniem powodowi działki w L. przez K. T. pozostają w zupełnej sprzeczności z zeznaniami tego ostatniego. Sąd dał zaś wiarę w tym zakresie świadkowi K. T., gdyż on był właścicielem przekazywanej powodowi działki i najlepiej potrafił określić i wyjaśnić motywy swojego postępowania. Poza tym zgodne z jego zeznaniami były również zeznania jego siostry B. S. (2). B. B. (2) mówiła również o pożyczkach wziętych przez nią z mężem na zakup mieszkania powoda, ale żadne wykazane pożyczki małżonków B. i B. B. (1) nie pokrywały się z datą nabycia mieszkania przez powoda (co miało miejsce 21.10.1993 r. – k. 70-71).

Zeznania świadka I. S. (1) były ogólne, mówiły o inwestowaniu przez dziadków (B. i B. B. (1)) w działkę powoda w L., ale bez szczegółów. I. S. (1) przez długi czas była przekonana, że działka w L. stanowiła własność dziadków. W zasadzie miała ona głównie wiedzę ze słyszenia. Również świadek T. S. miała głównie wiedzę ze słyszenia. Istotnym jest, że w latach 1986-2007 przebywała w USA.

Sąd nie dał wiary zeznaniom świadka D. S. w zakresie dotyczącym przyczyn nabycia działki w L. przez powoda. Przeczą temu akty notarialne oraz zeznania świadka K. T., który był właścicielem przekazywanej powodowi działki i najlepiej potrafił określić i wyjaśnić motywy swojego postępowania. Przeczą temu również zeznania B. S. (2). D. S. mówił również o uzupełnianiu wkładu na księżeczce mieszkaniowej żony powoda przez rodziców powoda, co miało ułatwić

powodowi i żonie nabycie mieszkania, ale nie wiedział w jakiej kwocie dokonali owego uzupełnienia. Nie znał też żadnych bliższych szczegółów. Przyznał przy tym, iż powód też miał swoją książeczkę mieszkaniową. Kwestia wzięcia przez małżonków B. i B. B. (1) pożyczki na mieszkanie powoda nie została udowodniona co do wysokości i faktu wzięcia konkretnej pożyczki na ten cel, w okresie zbliżonym do zakupu mieszkania przez powoda. Trudno również uznać za wiarygodne twierdzenia świadka, iż wszelkie inwestycje na działce w L. finansowali małżonkowie B. i B. B. (1), skoro rachunki są wystawiane na powoda.

Sąd nie mógł się oprzeć na zeznaniach świadków Z. T., I. C., gdyż świadkowie ci skorzystali z przysługującego im prawa i odmówili złożenia zeznań (patrz: k. 148, k. 161).

Sąd pominął dowód z przesłuchania świadka S. B. (2) wobec faktu, iż pozwana cofnęła ten wniosek dowodowy (patrz: k. 146). Sąd także pominął wniosek dowody pozwanej o przesłuchanie świadka I. S. (2), gdyż ów wniosek był spóźniony (zgłoszony dopiero na 5 rozprawie (patrz: k. 146).

Zeznania pozwanej Sąd przyjął za wiarygodne w zakresie, w jakim pokrywały się one z materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie.

Dokonując ustalenia wartości udziału w wysokości 1/2 części w spółdzielczego prawa do lokalu położonego w K. przy ul. (...), będącego przedmiotem umów darowizny z dnia z 4 sierpnia 1999 roku, Sąd oparł się w całości na opinii sporządzonej na zlecenie Sądu przez biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości Ł. B. z dnia 31 października 2017 roku, opinii uzupełniająca z dnia 2 listopada 2017 roku oraz zaktualizowanej opinii z dnia 16 sierpnia 2021 roku. Sąd uznał sporządzone opinie za wiarygodne w całości i rzetelne, w związku z czym przyjął je jako podstawę ustaleń w zakresie wartości rynkowej udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do przedmiotowego lokalu. Biegły wykazał się fachowością, w sposób przekonywujący i logiczny uzasadnił stawiane przez siebie wnioski, a przede wszystkim oparł się na jednolitej i powszechnie przyjętej metodzie badawczej. Biegły, na polecenie Sądu, przy szacowaniu wartości darowanego udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu, uwzględnił fakt obciążenia lokalu prawem dożywotniego użytkowania na rzecz B. B. (1) i B. B. (2).

W pisemnych wyjaśnieniach biegłego z dnia 25 kwietnia 2018 roku, jak również w piśmie z dnia 27 października 2021 roku, biegły podtrzymał złożone przez siebie opinie, rzetelnie odnosząc się do stawianych przez strony zarzutów. Należy uznać, iż opinie złożone przez biegłego w przedmiotowej sprawie zostały wydane zgodnie z wymogami wskazanymi przez ustawodawcę w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami oraz rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 roku w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego. Sąd uznał opinie biegłego za wyczerpujące i rzetelne, a pisemne wyjaśnienia za należyte i stosunkujące się do zgłoszonych przez strony zarzutów.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie.

W niniejszej sprawie powód A. B. (1) domagał się zasądzenia na jego rzecz od pozwanej A. S. kwoty 25.000 zł tytułem zachowku po zmarłym ojcu B. B. (1). Powód wskazywał, iż spadkodawca w dacie otwarcia spadku nie pozostawił po sobie żadnego majątku, jednakże za życia dokonał na rzecz pozwanej, w drodze umowy darowizny z 4 sierpnia 1999 roku, darowizny przysługującego mu udziału w wysokości 1/2 w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu położonego w K. przy ul. (...).

Prawo spadkowe gwarantuje członkom najbliższej rodziny spadkodawcy, zaliczonym do kręgu uprawnionych do zachowku, uzyskanie określonej korzyści ze spadku bez względu na wolę spadkodawcy, to jest nawet w sytuacji, gdy spadkodawca pozbawił ich tej korzyści przez rozrządzenia testamentowe lub dokonane darowizny.

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie

trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Stosownie do art. 1000 § 1 k.c. w sytuacji, gdy uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na rzecz której został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny. Jak wskazuje art. 994 § 1 k.c., przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Na poczet zachowku nie dolicza się zatem darowizn dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, ale tylko na rzecz osób obcych. Natomiast a contrario należy przyjąć, iż podlegają zaliczeniu darowizny uczynione na rzecz spadkobierców lub uprawnionych do zachowku, bez względu na datę ich dokonania; chodzi tu o krąg osób wymienionych w art. 991 § 1 k.c., czyli generalnie potencjalnych spadkobierców lub uprawnionych, a nie w konkretnej sytuacji (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2004r., I ACa 285/04, opublikowany w zbiorze LEX nr113031, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 listopada 1996r., I ACr 308/96, opublikowany w zbiorze LEX nr 31804).

Ustalenie tzw. substratu zachowku wymaga przede wszystkim określenia czystej wartości spadku. Czysta wartość spadku stanowi różnicę pomiędzy stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., sygn. akt III CZP 75/84, opubl. OSP 1988, nr 2, poz. 27), a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych. Po określeniu czystej wartości spadku dolicza się do niej, dla ustalenia substratu zachowku, wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę, bez względu na to czy były one uczynione na rzecz spadkobierców, uprawnionych do zachowku, czy też innych osób. Wartość przedmiotu darowizny na potrzeby doliczenia oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku (art. 995 k.c.). Wyłączone od doliczenia zostały, w szczególności drobne, zwyczajowo przyjęte, oraz dokonane dawniej niż przed dziesięciu laty, licząc od otwarcia spadku, na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 k.c.).

Postanowieniem z dnia 13 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie I Wydziale Cywilnym w sprawie o sygn. akt I Ns 1905/14/P stwierdził, że spadek po B. B. (1) nabyli na podstawie ustawy wprost: żona B. B. (2), syn A. B. (1) i córka A. S., po 1/3 części. Pomimo złożenia do akt sprawy testamentu B. B. (1) strony nie zainicjowały postępowania w przedmiocie zmiany ww. postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po B. B. (1). W związku z powyższym Sąd z urzędu zwrócił się do Prokuratury K. z prośbą o rozważenie zainicjowania w oparciu art. 7 k.p.c. postępowania w przedmiocie zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po B. B. (1), ponieważ strony nie zachowały terminu z art. 679 § 1 k.p.c. i nie mogły już zainicjować skutecznie tego postępowania. Sprawa o zmianę postanowienia spadkowego po B. B. (1) zainicjowana wnioskiem Prokuratury została prawomocnie zakończona postanowieniem z dnia 30 marca 2021 roku, sygn. akt I Ns 298/19/P, na mocy którego Sąd zmienił postanowienie w ten sposób, że stwierdził, że spadek po B. B. (1) na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 października 1996 roku nabyła w całości wprost A. S..

W ocenie Sądu, w okolicznościach niniejszej sprawy nie budziło wątpliwości, iż powodowi jako synowi zmarłego B. B. (1) przysługiwało roszczenie o zachówek w wysokości 1/6 udziału spadkowego ($1/2 \times 1/3 = 1/6$).

Punktem wyjścia do obliczenia substratu zachowku jest czysta wartość spadku, czyli wartość aktywów wchodzących w skład spadku pomniejszona o wartość długów spadkowych, z modyfikacjami wynikającymi z art. 993-995 k.c. Art. 993 k.c. stanowi, że przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów i poleceń (mimo że stanowią one długi

spadkowe, które w pozostałym zakresie podlegają odliczeniu od wartości aktywów spadkowych), natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów kolejnych, darowizny uczynione przez spadkodawcę.

W przedmiotowej sprawie przedmiotem dokonanej przez spadkodawcę darowizny wyczerpującej cały majątek spadkowy, był udział w wysokości 1/2 części w spółdzielczego prawa do lokalu położonego w K. przy ul. (...). Na wniosek stron, Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości i Ł. B., który ostatecznie określił, iż wartość darowanego udziału, według stanu na dzień dokonania darowizny, tj. na dzień 4 sierpnia 1999 roku, ale według wartości aktualnej w dacie wyceny i przy uwzględnieniu faktu obciążenia owej nieruchomości prawem dożywotniego użytkowania na rzecz B. B. (1) i B. B. (2), wynosi 91.696 zł (183.392 zł : 2).

Na gruncie niniejszej sprawy postępowanie dowodowe doprowadziło do ustalenia, że w skład spadku po B. B. (1) wchodził dług spadkowy związany ze spłatą zaciągniętego przez spadkodawcę w Banku Spółdzielczym w S. kredytu nr (...) na kwotę 3.000 zł. Ponieważ przedmiotowa umowa kredytu została zawarta przez B. B. (1) w czasie trwania małżeństwa, kwota udzielonego kredytu weszła w skład majątku wspólnego małżonków. Dlatego dług spadkowy po B. B. (1) stanowiła połowa udokumentowanej kwoty spłaty w wysokości 2.583,51 zł, tj. kwota 1.291,75 zł.

Skoro stan czynny spadku opiewa na kwotę 91.696 zł, natomiast stan bierny 1.291,75 zł, substrat zachowku wynosi 90.404,25 zł (91.696 zł - 1.291,75 zł). Wyliczony od powyższej kwoty zachówek przysługujący powodowi, zgodnie z treścią art. 991 § 1 k.c., stanowi zatem kwotę 15.067,37 zł (1/6 x 90.404,25 zł).

Powództwo ponad tę kwotę, jako niewykazane, podlegało oddaleniu (pkt. II sentencji wyroku).

Odnosząc się z kolei do roszczenia odsetkowego, należało uznać je za zasadne od dnia 31 maja 2016 roku, a zatem od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd nie znalazł podstaw do oddalenia powództwa lub miarkowania kwoty zachowku na podstawie art. 5 k.c. Zgodnie z ugruntowanym już stanowiskiem judykatury, z uwagi na ratio legis przepisów o prawie do zachowku, należy zachować szczególną ostrożność przy podejmowaniu oceny o nadużyciu prawa żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku, która nie może opierać się jedynie na ogólnym odwołaniu się do klauzuli generalnej zasad współżycia społecznego. Zastosowanie art. 5 k.c. nie może w szczególności udaremnić celów przepisów o zachowku. Jedynie w pewnych szczególnych i wyjątkowych sytuacjach dopuszczalne jest obniżenie należności z tytułu zachowku na podstawie art. 5 k.c. Prawa uprawnionego do zachowku służą bowiem urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych. W tym kontekście nie można zapominać, że nie mogą zostać pominięte te zachowania uprawnionego, które wskazują na to, jak ten wywiązywał się ze swych obowiązków względem najbliższych, ze szczególnym uwzględnieniem spadkodawcy (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31.03.2011 r. I ACa 99/11, Lex; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21.10.2010 r. VI ACa 332/10, Lex). Jednakże z uwagi na charakter zachowku pozbawienie go na podstawie art. 5 k.c. musi sankcjonować wyłącznie rażące przypadki nadużycia tego prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/03, Lex oraz z 25 stycznia 2001 r., IV CKN 250/00, Lex).

Ocena zgromadzonego materiału dowodowego prowadziła Sąd do wniosku, iż, po pierwsze, pozwana powołując się na zasady współżycia społecznego nie wskazała, która konkretnie zasada została naruszona. Nadto, w ocenie Sądu nie została naruszona żadna zasada współżycia społecznego. Z uwagi na powyższe, Sąd stwierdził, że nie było podstaw do oddalenia powództwa na podstawie art. 5 k.c. czy też miarkowania na tej podstawie zachowku.

O kosztach procesu orzekł Sąd w pkt. III sentencji, dokonując na podstawie art. 100 k.p.c. ich stosunkowego rozdzielenia. Na koszty powoda w kwocie 7.067 zł złożyło się: 1.250 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, 4.800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa oraz kwota 1.000 zł uiszczona tytułem zaliczki na poczet wynagrodzenia biegłego. Koszty pozwanej zamknęły się w kwocie 5.817 zł, na którą złożyły się: 4.800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa oraz kwota 1.000 zł uiszczona tytułem zaliczki na poczet wynagrodzenia biegłego. Przy uwzględnieniu, że powód wygrał w 60,27 % przekłada się to na kwotę 4.259 zł (7.067 x 60,27 %). Pozwana wygrała w

39,73 %, co przekłada się na kwotę 2.311 zł (5.817 x 39,73 %). Z uwagi na powyższe, od pozwanej należało zasądzić na rzecz powoda kwotę 1.947 zł (4.259 – 2.311) tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Natomiast na mocy art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398 z późn. zm.) (dalej: "u.k.s.c."), w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd orzeka o poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatkach, stosując odpowiednio przepisy art. 113 ustawy, zgodnie z którym kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub których nie miał obowiązku uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. W okolicznościach przedmiotowej sprawy Sąd uznał za słuszne i celowe obciążenie niepokrytymi przez strony wydatkami poniesionymi na cel wynagrodzenia biegłego i pozyskanie dokumentacji bankowej Skarb Państwa o czym orzeczono, jak w pkt. IV sentencji wyroku.